

**JULIOL
2020 -
MAIG
2021**

**CONSEQÜÈNCIES DE
L'ESTAT D'ALARMA EN LA
VULNERACIÓ DE DRETS
DE LA CIUTADANIA -
INFORME FINAL**

**MONITORITZANT LA PRIVACIÓ DE
LLIBERTAT I L'ACTIVITAT POLICIAL DURANT
L'EMERGÈNCIA DE LA COVID-19**

INTRODUCCIÓ

Com hem assenyalat ja en el nostre Informe anterior, el passat 11 de març de 2020, l'Organització Mundial de la Salut va declarar la condició de pandèmia a l'enfermetat provocada pel virus SARS-CoV-2. Això, suposava l'inci de gestions excepcionals per part de diferents administracions governamentals de tot el món.

Pel que fa a l'Estat espanyol, el govern presidit per Pedro Sánchez declarava l'Estat d'Alarma dia 13 de març, entrant en vigor al dia següent. Ja hem indicat a l'informe assenyalat què ha suposat aquest Estat d'Alarma (EA) pel que fa als drets i llibertats de la ciutadania i com s'han vehiculat les diferents restriccions (principalment de mobilitat) establertes. També varem estudiar quins mecanismes de control i sanció s'han duit a la pràctica, com a conseqüència d'aquestes restriccions. Varem presentar, per una part, les mesures restrictives que imposava l'EA, i, per altra banda, les xifres sobre detencions i multes interpostes com a conseqüència de l'incompliment de les mesures d'excepció.

Aquest Informe final, com hem dit ja en altres documents de l'Observatori, pretén ser “un ull” per a allò que no es veu, que no surt normalment a la superfície. No obstant això, hem de reconèixer una gran aporia en aquesta pretensió: un “ull preventiu” mai pot prescindir de la comunitat, de les organitzacions socials i del món de les persones afectades, com es veurà més endavant. I això és particularment difícil en aquest temps quan, paradoxalment, l'imperatiu ha estat moltes vegades el de “quedar-se a casa”. És veritat, i no volem negar-ho en absolut, que és cert que necessitem romandre en les llars (els qui en tenim), o en espais on treballar (els qui podem tenir un lloc semblant) i sense sortir d'aquestes demarcacions, perquè les oportunitats d'expansió de la infecció pel coronavirus disminueixin. Però també és veritat que hem de mantenir els nostres ulls i sentits oberts i alertes per a evitar que el retorn al que es vol denominar com “la normalitat”, no sigui un retorn “domesticat” i basat en un nou individualisme que faci perdre el sentit de la comunitat; d'una comunitat oberta i lliure, no una comunitat d'individus vigilats i vigilants. Això és particularment decisiu en el terreny dels drets humans, del sistema penal i de les formes de control social que s'estan assajant ara mateix i poden inundar els territoris “ordinaris” quan passi la situació “extraordinària”.

Possiblement, hem d'acceptar-ho, tenim més preguntes que respostes. Però precisament per això, creiem que hem d'interrogar-nos fortament sobre el moment actual, sobre les seves implicacions futures i sobre les possibilitats (i els límits) que tindrem per a continuar vivint i sota quines formes, en els temps que volen començar a denominar-se com de "post-pandèmia". És evident que assistim a un desafiament sense precedents en totes les esferes de la vida política, social, econòmica, de la subjectivitat, del dret, del sistema penal i del control social. L'experiència de privació de llibertat que, en diferent grau i mesura hem viscut en la societat en general, ha de ser aprofitada per a reflexionar sobre les polítiques públiques, les mesures decretades en temps d'excepció, l'activitat policial, les sancions econòmiques i punitives i tot quant demanda pensar en un nova manera d'acostar-se al càstig i al govern de la penalitat, en temps de pandèmia, però, respectant els drets fonamentals. Nombroses categories s'han amuntegat i hem començat a interioritzar: govern mèdic, control de la població, vigilància electrònica, (re)unió entre psiquiatria i dret, entre altres, tornen a ser conceptes claus del present.

La desigual afectació de la pandèmia segons criteris soci econòmics i particularment de classe, ètnia i gènere, constitueix un altre dels nusos importants de les reflexions necessàries. És més, com algunes organitzacions ho reflecteixen expressament, l'agreujament d'una condició femenina ja discriminada prèviament, accentua i colpeja amb força la desigual distribució de tants treballs i rols. Això es vincula amb un altre tema repetidament considerat en temps actuals, com és el vinculat amb els drets socials, l'atenció social i les formes (molt diverses) de previsió social. És evident que afrontar la pandèmia representa un mirall en el qual s'amplifiquen els problemes (polítics, econòmics, sanitaris i jurídics) que ja existien anteriorment a la crisi.

L'ús del concepte de "dispositiu" potser és pertinent per a acabar d'introduir allò que es pretén examinar. Diversos autors fa anys van assenyalar que per "dispositiu" podia entendre's un conjunt clarament heterogeni que pot comprendre discursos, institucions, reglamentacions jurídiques, ordres governamentals, instal·lacions arquitectòniques, enunciats científics i valoracions morals, entre altres elements. És a dir, el dispositiu comprèn tant el que s'ha dit com allò que no s'ha dit: el dispositiu "és la xarxa" que pot establir-se entorn de tals elements. Comprèn també la funció segurament de legitimació d'una determinada pràctica i de donar accés a un nou camp de racionalitat. El "dispositiu" podria ser una espècie i/o estratègia que tractés en un moment determinat de donar resposta a un esdeveniment que es presenta com a urgent, excepcional i emergent, enfront del qual no basten els remeis ordinaris. El "dispositiu" podria ser (o esdevenir) així, un clar instrument de govern per a justificar una determinada pràctica necessària, qualificada com a imperiosa. El dispositiu no és una institució, és una relació, una xarxa, o un complex de relacions que comprèn el saber i el poder, de naturalesa gens abstracta encara que ho sembli, i normalment s'expressa amb una delimitació tèmporal-espacial (que després pot variar i estendre's). El "dispositiu" no captura subjectes, sinó que els produeix, produeix subjectivitat.

TEMPORALITAT DE L'INFORME I FONTS UTILITZADES

La posterior fase que es va iniciar amb la coneguda “desescalada”, les seves diverses etapes i durades, així com el nou decret d'Estat d'Alarma aprovat a l'octubre de 2020, que va durar fins al passat 9 de maig, van mantenir l'ús de mesures excepcionals l'anàlisi de les quals realitzarem en aquest segon Informe 7. Aquest document, i és aquesta una primera valoració que volem destacar, empra materials que provenen de la societat civil organitzada i compromesa amb la promoció dels drets fonamentals, la qual destaca avui com un element d'alerta davant els perills de la “normalització de l'excepció” que constitueix un seriós risc de l'Estat social i democràtic de dret. És així com citem aquí a diverses organitzacions socials que al llarg de l'Estat espanyol han fet la imprescindible tasca de monitorar, alertar, denunciar i fer seguiment de nombroses mesures, situacions i conseqüències de les restriccions que, fonamentalment, facin visibles episodis que, de no ser per semblant labor, quedarien invisibilitzades i en conseqüència, “normalitzades” amb el pas del temps.

Volem agrair el treball dut a terme per Red Jurídica, Iacta, Iridia, Amnistia Internacional, Associació Pro Derechos Humanos de Andalucía i Defender a Quien Defiende. Una societat civil organitzada i compromesa amb els valors democràtics, esdevé més necessària que mai perquè l'extensió d'una cultura de l'emergència no acabi fent fallida els pilars fonamentals de les societats contemporànies.

El present Informe s'ha elaborat seguint un criteri més de caràcter qualitatiu en el sentit de subratllar aquells biaixos (de gènere, de classe, ètnics i altres variables) que revelen situacions de discriminació cap a uns certs col·lectius socials i/o posen de manifest desigualtats i imprevisions en les polítiques públiques que han gestionat l'anomenada emergència sanitària. Així, després d'indicar algunes de les principals restriccions concretes que s'han operat en l'últim any (en la mobilitat, en la prohibició de desplaçaments, en tancaments de zones geogràfiques, establiments o prohibicions de reunions i celebracions), també abordem la problemàtica de la violència policial i la violència institucional exercida. Posteriorment i en continuació del que s'ha assenyalat, es destaquen els tres eixos apuntats en tals actuacions, això és, el biaix masclista, racista i classista d'operacions, mesures i afectacions concretes en espais del territori i en col·lectius socials desigualment afectats.

CONTEXT

Que la crisi provocada per la propagació de la Covid-19 no ha estat ni solament – ni purament – sanitària, és gairebé una obvietat. Així i tot, hi ha certs aspectes que urgeixen ser analitzats, ja que qüestions com les llibertats fonamentals de la ciutadania – i, per tant, els seus drets – s'han vist vulnerats. Sota la lògica i el mantell de la protecció de la vida i la salut de la població, en l'Estat espanyol s'han donat fets arbitraris des del punt de vista social i legal, constituents, en alguns casos, de violència institucional. Fixant-nos en aquest informe en el comportament de l'apartat policial, i en les retallades de les llibertats de la ciutadania, en les últimes etapes de l'Estat d'Alarma, hi ha hagut una evident limitació de drets com la llibertat de circulació o la llibertat de reunió, en alguns casos a conseqüència de competències del govern central, i en altres casos de la mà dels presidents de les comunitats autònomes.

El concepte de salut, tal com indica la Constitució de l'OMS, refereix a un estat de ple benestar físic, mental i social, no només a l'absència d'afeccions o malalties. Així mateix, el Dret Internacional dels Drets Humans (DIDH), en l'article 12 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, defineix l'obligació dels Estats de proporcionar als individus que es trobin sota la seva jurisdicció el major nivell de salut possible. Així, i seguint les paraules de Carmen Pérez (informe Red Jurídica), és necessari adoptar un enfocament multidimensional i integral quan parlem de salut, que exigeix “atendre de manera particular les necessitats dels grups més vulnerables per a garantir la seguretat econòmica, sanitària, personal i política. El que requereix, en definitiva, el ple respecte dels seus drets, tant civils i polítics, com a econòmics i socials”. Així, la salut ha d'entendre's com un conjunt de variables que han de tenir-se d'igual forma en compte. Les llibertats dels individus enfront de la por i la necessitat, doncs, no han d'oblidar-se. Tal com indica David Bondia 2 , la reculada en qüestions de drets humans ve anys donant-se; així i tot, l'emergència sanitària (i afegim, socioeconòmica), ens ha situat davant un “mirall” i ens ha permès veure on es troben les mancances més greus en aquest aspecte. Crèiem haver superat adversitats, repressions i lluites socials, i la crisi pandèmica ens ha fet veure que lluny d'haver guanyat terreny en l'àmbit de drets fonamentals, hi ha bretxes summament preocupants que continuen existint, i fins i tot engrandint-se.

1 Vegeu <https://www.rtve.es/noticias/20210313/cronologia-pandemia-ano-desde-estado-alarma/2081800.shtml>

2 Revista idees (10 de març de 2021). Drets humans i repressió política al món. Recuperat de <https://revistaidees.cat/drets-humans-i-repressio-politica-al-mon/>

Restriccions concretes

A partir d'un informe realitzat per Red Jurídica juntament amb l'Il·lustre col·legi d'advocats ³, assenyalem i analitzarem les restriccions que han protagonitzat aquestes últimes etapes de l'Estat d'Alarma. Unes etapes que, a diferència del primer Estat d'Alarma, han tingut respostes repressives i de control social menys quantitatives (donant-se menys propostes de sancions, per exemple) per a tenir respostes més ambientals, d'un control per part d'unes autoritats que ja s'havien guanyat l'espai i la legitimitat de la repressió.

- ***Lliure circulació de las persones***

La desproporcionalitat de les actuacions policials, seguint la lògica explicada unes línies més amunt, s'ha caracteritzat per un ús de l'autoritat menys física, menys "comptabilitzable" per a passar a jugar un paper crucial en el control i ocupació dels espais. Tal com indica Carlos Briso, en el ja citat informe de Red Jurídica, "la llibertat de circulació és un dret necessari per al lliure desenvolupament de la persona, i en cas de ser limitat, aquestes limitacions han de guardar una proporció amb l'interès que s'ha de protegir, evitant generar major lesivitat que la pròpia limitació provoca, adoptant-se instruments menys perturbadors". Així, ens hem trobat davant una clara desproporcionalitat del control d'aquesta llibertat, anant molt més allà de la mera limitació de la lliure circulació de les persones, per a aprofitar la disposició de mecanismes coercitius i restrictius, sense plantejar-se alternatives a aquesta mesura, o al propi gaudi del dret. Sota el mantell de la protecció de la salut que venim assenyalant, aquests últims Estats d'Alarma, s'han nodrit de mesures de control de "l'ordre públic", propis, tal com indiquen en el citat informe, d'un estat d'excepció o excepcional.

A això, li segueix la resposta jurídica d'acusació delictiva de desobediència greu a l'autoritat que s'ha pretès aplicar en situacions on s'incomplia la prohibició de circular per les vies públiques durant el període de confinament/estat d'Alarma. Jacobo Dopico tracta la qüestió en el mateix informe de Red Jurídica, i respon rotundament que aquesta interpretació és incorrecta. Si tot és desobediència, res és desobediència. Si seguim aquesta manera de conducta, qualsevol infracció a alguna prohibició o mandat seria delictiva de desobediència.

3 Guías sectoriales Covid-19. Sección de derechos humanos. Ilustre colegio de abogados-Red Jurídica (2020). Recuperat de https://red-juridica.com/wp-content/uploads/2020/04/GUIA_DDHH_CONVID-19_14_04_20.pdf

4 Vegeu Comitè de Drets Humans, observació general Núm. 27, 1999, sobre la llibertat de circulació, paràgraf 14

• Sancions per festes il·legals

Aquestes últimes etapes sota el marc d'Estat d'Alarma, han estat caracteritzades per la denúncia de celebracions, reunions i festes celebrades fora del marc legal, i la seva conseqüent penalització. El règim sancionador pel qual es poden sancionar aquestes conductes es troba recollit en la Llei 22/2011 de 4 d'octubre de general de salut pública. Com veiem, se segueix el marc simbòlic, social i legal de la protecció de la salut pública. Les sancions lleus es tradueixen a multes de fins a 3005 euros, les greus des de 3005 a 15025, i les molt greus de 15025 a 601012 euros 5.

La celebració d'aquestes festes il·legals obre el debat de l'actuació policial, en termes d'arbitrarietat, ús indegut de la força, i legalitat. L'entrada en domicilis particulars sense una autorització judicial solament està prevista si hi ha una necessitat urgent d'evitar la consumació d'un delictes flagrant, una circumstància que en principi no es dona en aquestes celebracions, encara que s'estigui incomplint la normativa respectiva a la Covid-19 6. El mateix ocorre amb la negació a la identificació; en cap cas suposa un delictes de desobediència, sinó una infracció administrativa greu regulada en l'article 36.6 de la Llei de Protecció de la Seguretat Ciutadana - més coneguda com a Llei Mordassa - que assenyala que és infracció greu "la desobediència o la resistència a l'autoritat o als seus agents en l'exercici de les seves funcions, quan no siguin constitutives de delictes, així com la negativa a identificar-se a requeriment de l'autoritat o dels seus agents o l'al·legació de dades falses o inexactes en els processos d'identificació" 7.

Si deixem oblidades aquestes garanties, com és la de la inviolabilitat d'un domicili, a favor de l'autoritat de la policia, mai faria falta l'autorització judicial, i l'arbitrarietat en l'actuació policial seria summament elevada 8. Una vegada més, sota el mantell i el pretext de la seguretat ciutadana per motius de salut, es produeixen clars comportaments arbitraris de contraris a la garantia de les llibertats fonamentals; en aquest cas, arribant a tractar com a penal un comportament que és propi d'una sanció administrativa.

5 Sanciones por fiestas ilegales 2021: ¿Qué multas existen por cada comunidad autónoma? (14 de abril de 2021). Recuperat de <https://www.legalitas.com/actualidad/coronavirus-fiestas-ilegales-2021>

6 El diario (29 de marzo de 2021). Fiestas clandestinas y excesos policiales: incumplir las restricciones no permite a los agentes entrar a un domicilio. Recuperat de https://www.eldiario.es/politica/fiestas-clandestinas-excesos-policiales-incumplir-restricciones-no-permite-agentes-entrar-domicilio_1_7360139.html

7 En un article del Diari, Jacobo Dopico, catedràtic de Dret Penal de la Universitat Carles III de Madrid, assenyala que "No és el mateix el delictes flagrant a l'efecte d'una detenció que l'habilitació constitucional per a l'entrada en un habitatge, on la Constitució fa referència a un supòsit d'emergència greu, un autèntic estat de necessitat en el qual no es pot esperar a una autorització judicial i en el qual és necessari intervenir amb urgència per a impedir que el delictes es consumeix —s'acabi de cometre— o s'esgoti —s'acabi l'aprofitament d'aquest—. Aquesta és la idea central".

8 Vegin-se Imatges de l'entrada de la policia sense autorització judicial en un domicili particular https://twitter.com/boye_g/status/1375777815593951240

• **Casos de violència institucional concrets**

Tal com ho assenyala Amnistia Internacional i com veníem indicant en informes anteriors, l'aplicació de mesures de confinament, ha deixat en manifest desigualtats estructurals prèviament existents, i la discriminació exercida per motius d'ètnia, raça, situació migratòria i/o condició socioeconòmica. En alguns casos, assenyalen, "aquestes mesures han reforçat la marginació, l'estigmatització i la violència que ja sofrien aquests col·lectius".

Biaix masclista

En tenir en compte la perspectiva interseccional per a l'anàlisi dels drets fonamentals de la ciutadania, ha de tenir-se en compte el paper de la dona en els Estats d'Alarma i confinaments, com a grup social especialment vulnerable. Amb l'inici de la pandèmia, i a causa d'una clara falta de perspectiva de gènere i planificació en les mesures preses contra la pandèmia, la violència de gènere s'ha incrementat de manera significativa a tot el món ⁹. Les mesures restrictives del confinament han resultat en un augment clar en la violència de gènere, realitat que no ha de deixar-se d'assenyalar.

Pel que fa al cas concret del Estado espanyol, des de l'1 de març al 15 d'abril de 2020, es van multiplicar per 650% les consultes en línia al número d'atenció a víctimes de violència de gènere ¹⁰. No tenint accés a dades posteriors, es pot aventurar que la tònica ha continuat sent la mateixa; més tenint en compte que si que hi ha diversos estudis que indiquen que les crides i denúncies per violència de gènere es van incrementar durant el desconfinament, pel fet que els agressors van deixar de tenir un control tan extrem i diari sobre les víctimes.

A més, hi ha hagut un gran descens de denúncies per violència de gènere des del 2019 al 2020. Això adverteix l'indicat unes línies més amunt; en viure amb l'agressor, les víctimes de violència masclista no tenien accés a la denúncia a la situació. Així i tot, les consultes en línia es van multiplicar per centenars i centenars de casos. Urgeixen nous mecanismes de denúncia d'aquests casos, resposta d'aquesta violència estructural amb la dona com a subjecte altament vulnerat en el centre.

Així mateix, enfocant la problemàtica des d'una perspectiva de gènere, no es poden deixar d'esmentar les situacions summament vulnerables viscudes per les treballadores de la llar. Tal com indica Iridia, algunes d'aquestes treballadores van ser obligades a confinar-se a les cases on treballen. De la mateixa manera, treballadores que no tenien la seva situació laboral regularitzada van ser sotmeses a sancions administratives perquè no tenien manera de justificar el seu desplaçament, ja que no constava com a moviment per motius laborals ¹¹.

9 Instituto de Salud Global de Barcelona (24 de novembre de 2020). Violencia de género: la otra pandemia que sigue en aumento. Recuperat de <https://www.isglobal.org/healthisglobal/-/custom-blog-portlet/violencia-de-genero-la-otra-pandemia-que-sigue-en-aumento/5573964/0>

10 Instituto de la mujer. La perspectiva de género, esencial en la respuesta a la COVID-19 (2020). Recuperat de [https://www.inmujeres.gob.es/disenov/novidades/IMPACTO_DE_GENERO_DEL_COVID_19_\(uv\).pdf](https://www.inmujeres.gob.es/disenov/novidades/IMPACTO_DE_GENERO_DEL_COVID_19_(uv).pdf)

11 Centre Iridia (2021). Informe sobre violencia institucional 2020. Recuperat de https://iridia.cat/wp-content/uploads/2021/04/RGB_INFORME-SAIDAVI-2020_DIGITAL_CAST.pdf

Biaix racista

Les Nacions Unides assenyalaven que la pandèmia de la COVID-19, a més de ser una problemàtica en qüestió de salut pública, és constituent, també, d'un reflex de les "prioritats racials" institucionals. Tal com assenyalen en el seu informe assembleari ¹², el racisme – en aquest cas cap a persones afrodescendents – és el producte de l'amalgama institucional, que transcendeix la violència policial, i actua com una estructura formada per molts pilars. La impunitat, les conductes indegudes i la brutalitat es donen de manera generalitzada en un entorn propici; aquest entorn, s'ha aguditzat en el marc de la Covid-19 i l'Estat d'Alarma. Aquesta "discriminació estructural", doncs, es tradueix en una major desigualtat en l'accés a l'atenció sanitària i els tractaments – quedarà per analitzar, també, l'accés a les vacunes des d'aquesta perspectiva – el que condueix a disparitats racials en matèria de salut, i en augment de mortalitat en aquest grup social.

Aquesta amalgama institucional transcendeix allò visible, com pugui ser la violència física cap a persones racialitzades; la falta de privilegis, la violència institucional, afecta directament a la propensió de contreure el propi Covid-19. Tal com indiquen, "la falta de privilegis fa que una persona no pugui permetre's deixar temporalment de treballar sense que això tingui conseqüències greus per al seu manteniment i no permet emprar pràctiques segures, ni tan sols mantenir els dos metres de distància". Veiem, doncs, com l'estructura funciona com un tot, en la qual el racisme està latent no "solament" en la violència policial, sinó que està acompanyat d'una base purament racista de la forma de conducta dels governs. És necessari tenir en compte totes aquestes variables, posat la violència policial és fruit d'una violència institucional que trobem en un marc conceptual, legal, i social que actua de la mà.

A dades d'agost del 2020, en l'estat espanyol, el 70% dels afrodescendents enquestats per Nacions Unides, declaraven sentir-se perseguits per la policia a causa de la seva raça (sempre en el context pandèmic). Presumiblement, avui dia, la situació segueix sense canviar.

Com veníem assenyalant, aquesta violència es nodreix de molts fets. En el cas de l'estat espanyol, es manifesta particularment a través de l'aplicació de la Llei de Protecció de la Seguretat Ciutadana; segons assenyalava aquest informe, l'aplicació d'aquest reglament, empeny als afrodescendents a l'autocensura, amb la conseqüent disminució del nombre de denúncies per discriminació, i, per tant, el declivi de casos que s'investiguen i enjudicien.

12 COVID-19, Racismo sistémico y protestas mundiales. Informe del Grupo de Trabajo de Expertos sobre los Afrodescendientes. Recuperat de <https://ridh.org/news/covid-19-racismo-sistemico-y-protestas-mundiales/>

A tot això, se li suma aquella violència de caràcter més psicològic i/o simbòlic –amb conseqüències materials directes – en les quals es propaguen amenaces de tornar als països d'origens; en el cas dels treballadors domèstics, aproximadament el 30% d'ells, declaraven ser multats i assetjats per no posseir “documents necessaris per a desplaçar-se”.

Així, en la seva recerca “Covid-19, racisme sistèmic i protestes mundials”, Espanya és situada per l'ONU entre els països més vegades assenyalats en relació a la violència contra persones afrodescendents. Encara que tant l'Equip del Decenni Afrodescendiente a Espanya com l'organització RIS sol·licitessin al Ministeri d'Igualtat i al Ministeri d'Interior una actuació urgent davant els creixents abusos policials amb biaix racista, aquesta recerca assenyalava que “malgrat això, no s'ha adoptat cap mesura, des de juny fins avui, per a corregir les deficiències i violacions assenyalades, ni s'han modificat polítiques, ni s'han dut a terme recerques”.

Biaix classista dels casos

L'Associació APDHA ¹³, denunciava en el seu informe “Drets confinats” que la Covid-19 ha evidenciat l'empobriment dels barris ja exclosos i l'elevació dels índexs de la pobresa. Aquests grups socials, que depenen directament de l'economia informal, de contractes precaris i temporals, s'han vist abocats a la pèrdua de l'habitatge habitual, i al desnonament de moltes famílies. Aquestes situacions conformen un clar biaix classista, en el qual protagonitza l'actuació policial arbitrària, en la persecució directa d'extractes socials pobres, en el qual, a més, destaca la brutalitat policial en els desnonaments.

Amnistia Internacional assenyalava en l'informe ja citat que desenes de persones sense sostre han estat multades per agents de policia per no haver complert les mesures d'aïllament i les restriccions del dret a la llibertat de circulació.

L'evident falta de lògica ètica, social i fins i tot legal davant aquests casos, no fa més que reflectir el latent biaix de classe que es viu en països com Espanya, Itàlia o el Regne Unit.

13 APDHA (2020). Pandemia: derechos confinados Impacto de la Covid en los derechos humanos. Desatención y abandono. Recuperat de <https://www.apdha.org/wp-content/uploads/2020/12/Derechos-confinados-10D-diaDH-2020-1.pdf>

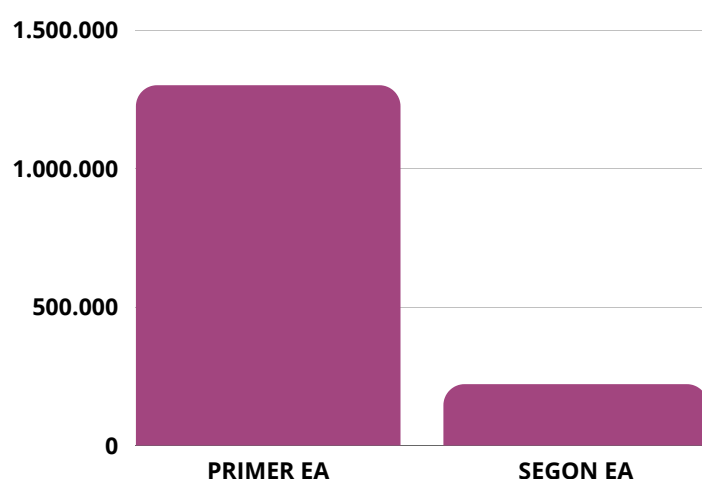
• Detencions i multes

Entrant en els casos concrets de detencions i multes, el 25 d'octubre de 2020, la Red Malla de Defender a Quien Defiende ¹⁴, registrava un incident constitutiu de violència policial, en el qual agents de Mossos d'Esquadra detenien amb un clar ús arbitrari de la força i l'autoritat durant una protesta d'un col·lectiu negacionista de la Covid-19, que protestava en la plaça Espanya de Barcelona contra l'Estat d'Alarma ¹⁵.

Així mateix, al gener de 2021, el col·lectiu detallava un fet en el qual periodistes i manifestants que es disposaven a manifestar-se per Black Lives Matter, van ser identificats per agents de Mossos d'Esquadra, els qui no portaven protecció davant la Covid-19 com a màscares, saltant-se, així, el protocol sanitari ¹⁶.

Aquests són solament dos exemples il·lustratius d'una realitat que s'ha convertit en estructural ¹⁷; enfocant-nos en les dades, més d'un any després que el govern central decretar-se el primer Estat d'Alarma, les dades del Ministeri d'Interior assenyalen que s'han produït un total de 12.000 detencions per desobediència de les restriccions imposades. Durant el primer Estat d'Alarma, es van arrestar un total de 9173 persones, en la qual destacava el nombre de detinguts a Andalusia, amb un total de 1423 arrestats.

Propostes de sanció segons EA

En el segon Estat d'Alarma, ha estat la Comunitat de Madrid qui ha acumulat un major nombre de detencions (2000), d'un total de 2952. Cal parlar, també, de les propostes de sanció que impliquen multes econòmiques. Segons el mateix balanç del Ministeri d'Interior, s'han realitzat més d'1.3 milions de propostes – la majoria d'elles, durant el primer Estat d'Alarma. Andalusia i la Comunitat de Madrid continuen sent les comunitats amb més proposades de sanció. En el segon Estat d'Alarma va haver-hi un total de 220296 de sancions. ¹⁸

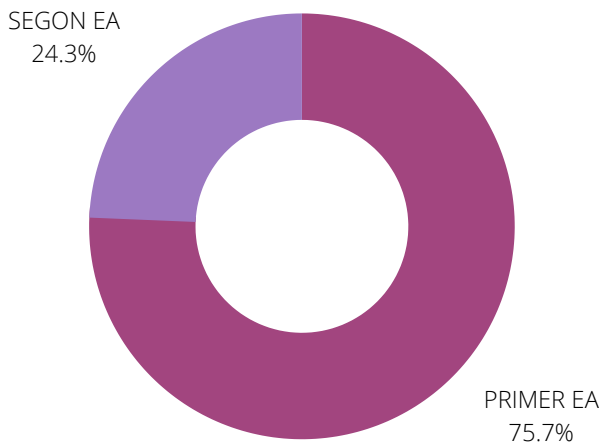
¹⁴ Vegeu <https://redmalla.net/#/map>

¹⁵ Vegeu <https://twitter.com/punsix/status/1320488583791300608>

¹⁶ Vegeu <https://twitter.com/repressiu/status/1267498223352061952>

¹⁷ Des de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans, juntament amb Irídia – Centre per la Defensa dels Drets Humans, Novact, Defender a Quien Defiende, Red Jurídica i l'Associació Pro Drets Humans d'Andalusia, juntament amb altres col·lectius es realitzava una comunicació al Ministeri d'Interior, després del primer estat d'alarma, en la qual es denunciaven diverses situacions constituents d'actes de violència policial i desproporcionalitat en el marc de l'estat d'alarma. Vegeu <http://defenderaquiendefiende.org/wp-content/uploads/2020/03/200325-Escrito-M-INTERIOR-1.pdf>

Detencions segons EA

% de detencions Primer EA. Andalusia - Total estatal

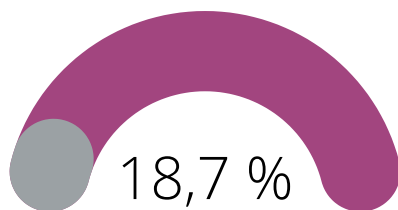
% de detencions Segon EA. Madrid- Total estatal

Cal destacar, que a data d'octubre de 2020, solament s'havien finalitzat 7408 expedients amb resolució sancionadora o pagament anticipat per part de la persona sancionada; això representa un 1% del total de multes tramitades ¹⁹.

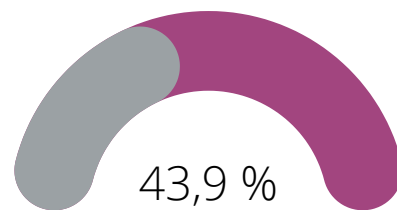
Finalment, i centrant-nos en l'àmbit català, l'Informe Sobre Violència Institucional en 2020 realitzat per Iridia, el seu Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI), ha atès un total de 96 casos de violència institucional, dels quals el 18.7% refereixen a casos produïts en el context de les restriccions de la Covid-19. Dels 41 casos atesos produïts en l'espai públic, 18 pertanyen al context de les limitacions per Covid-19 ²⁰.

% de casos de VI produïts en context Covid

Font: SAIDAVI

% de casos atesos produïts en espai públic en context Covid

Font: SAIDAVI

18 El balance de Interior tras un año del primer estado de alarma: un millón de multas y más de 12.000 detenciones (27 de maig de 2021). Recuperat de https://www.infolibre.es/noticias/politica/2021/03/14/balance_interior_desde_primer_estado_alarma_millon_multas_mas_000_detenciones_117999_1012.html

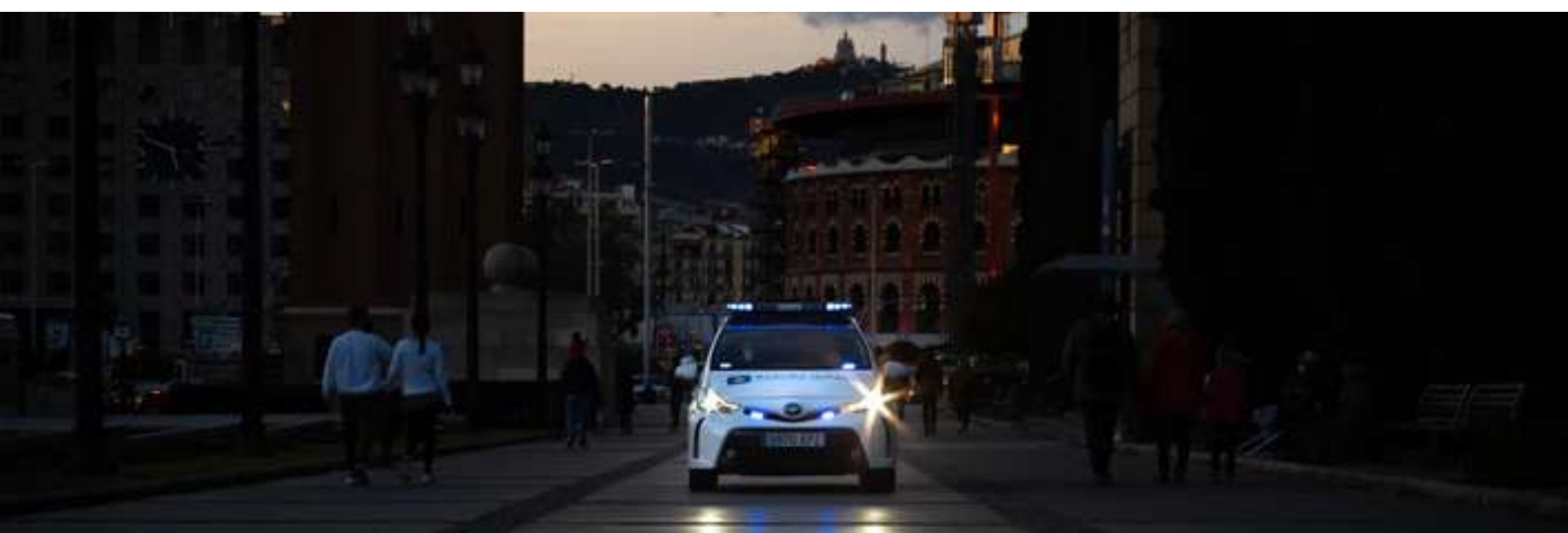
19 El balance de Interior tras un año del primer estado de alarma: un millón de multas y más de 12.000 detenciones (27 de maig de 2021). Recuperat de https://www.infolibre.es/noticias/politica/2021/03/14/balance_interior_desde_primer_estado_alarma_millon_multas_mas_000_detenciones_117999_1012.html

20 Centre Iridia (2021). Informe sobre violència institucional 2020. Recuperat de https://iridia.cat/wp-content/uploads/2021/04/RGB_INFORME-SAIDAVI-2020_DIGITAL_CAST.pdf

CONCLUSIONS

Lamentablement, hem de tornar a assenyalar unes certes conclusions que ja abocàvem en el nostre primer Informe sobre l'Estat d'Alarma i les seves conseqüències relatives als drets fonamentals i garanties dels i les ciutadanes de l'Estat espanyol.

- 1.** En efecte, i constitueix ja així una primera conclusió, el fet que persisteixin afectacions derivades d'una situació excepcional que s'assenten en el temps (fins i tot en períodes sense Estat d'Alarma decretat), la qual cosa revela per si mateixa **l'extensió de la cultura de l'emergència i l'excepcionalitat (política i policial en aquest cas) que posen en perill garanties fonamentals.**
- 2.** D'altra banda, com vam dir llavors i ara hem de tornar a ratificar, **l'aplicació de les denúncies i de les detencions adopta, en molts casos, un comportament selectiu, discriminatori i desigual**, ja que nombroses disposicions s'han aplicat de manera arbitrària, i han afectat subjectes d'extrema vulnerabilitat.
- 3.** Ha de posar-se en relleu, que **la gestió de la pandèmia en les seves diverses fases examinades, ha mancat d'una específica perspectiva de gènere o d'una clínica de les subjectivitats vulnerables** que per variables diverses (edat, salut, nacionalitat, classe social...) requeria d'atencions específiques que han estat absents de les polítiques públiques. Haurem d'estar molt atents, a més, a la política d'administració de les vacunes en el període de transició que vivim actualment, vetllant per una aplicació no discriminatòria de les mateixes a **col·lectius socials en situació de vulnerabilitat.**
- 4.** Per a l'elaboració d'aquest Informe, com hem assenyalat, hem revisat diferents fonts de les organitzacions socials que s'han anat citant i que revelen que una dels qüestions que es destaquen **és l'afectació diferenciada a col·lectius d'alt risc d'exclusió social.** Cal ressaltar la situació de tantes dones, persones sense llar, venedors ambulants i, en general, treballadors i treballadores precàries que han estat colpejats fins i tot més fortament durant aquests mesos, on s'han facilitat exponencialment els acomiadaments laborals. També les persones majors, estrangers migrants i persones privades de llibertat, com aquelles amb diversitat funcional i alteracions mentals han estat molt colpejades per les conseqüències tant de la pandèmia, com de la gestió política i econòmica d'aquesta.

5. És extremadament preocupant que es normalitzin mesures i actuacions que presenten, com s'ha vist, biaixos masclistes, i en ocasions racistes i amb conseqüències de desigualtat socioeconòmica, o de classe, que són, a més, potenciats per discursos d'extrema dreta que estan calant amb molta força en l'imaginari col·lectiu. En efecte, i hem de tornar a reiterar en gran part el que alertem en el nostre primer Informe, **la classe, el gènere i l'ètnia han estat també determinants en el comportament sancionador dels cossos de seguretat.**

6. Novament, en aquest últim any, hem tornat a comprovar com hi ha uns certs col·lectius més vulnerables al règim d'excepció, com poden ser les **persones migrants i/o racialitzades, les persones sense llar, les dones que exerceixen la prostitució, o les persones amb rendes més baixes.**

7. Així mateix, ha continuat el **caràcter desigual en la manera de conducta per part de cossos policials depenent dels barris.** Efectivament, cal dir que en part això "s'explica" per l'amuntegament de famílies en espais petits o les condicions precàries que marquen el dia a dia de les persones amb menys recursos, així com segurament també "s'explica" pel biaix ideològic dels cossos policials que ha permès manifestar-se als ciutadans dels barris més rics sense grans represàlies. Òbviament, assenyalar que "s'explica" no equival a dir que "es justifica" sinó tot el contrari. El només fet que estiguem reiterant "en la nova normalitat", situacions que van ser pròpies del primer Estat d'alarma decretat l'any passat, posa de manifest tant la banalització de tals mesures, quant la perillosa extensió de mesures d'excepció que en no poques situacions semblen haver arribat per a quedar-se, inundant espais de la vida ordinària que ara queda afectada, vigilada i sancionada per un pretès discurs sanitari que fa perillar les garanties jurídiques enfront de la pulsio expansiva del poder policial i punitiu en el seu conjunt. L'Estat social no s'aferma amb un de caràcter policial. Un suposat "dret a la seguretat", acaba posant en perill, precisament, el principi de la "seguretat dels drets" que ha d'orientar les polítiques públiques per a una societat més justa i més lliure.

8. I en aquest camí, especial atenció ha de donar-se-li també a les denúncies i sancions, cal destacar que moltes d'elles s'han sustentat a través del delicte de desobediència a l'autoritat. El primer decret d'EA no preveia sancions específiques per a l'incompliment de les restriccions que dictava. No obstant això, comprovem com, el **qualificatiu de desobediència ha estat utilitzat en molts casos com a argument sancionador en situacions que no passaven de ser infraccions administratives.**

